

ANALÝZA PREKLADU BÁSNÍ EMILY DICKINSONOVEJ

Mgr. Katarína Sojčáková

Katarína Sojčáková získala bakalársky titul v odbore prekladateľstvo a tlmočníctvo, anglický jazyk a nemecký jazyk na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. Magisterské štúdium ukončila v rovnakom odbore na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. V súčasnosti sa popri zamestnaní venuje prekladom básní istého kanadského spisovateľa. Ani v budúcnosti by nechcela zanevrieť na umelecký preklad, pretože verí, že nesmierne synonymické bohatstvo slovenského jazyka je potrebné neustále obnovovať. Tiež by chcela zakúsiť, ako chutí preklad filmových titulkov.

Preklad básní je vo všeobecnosti považovaný za najnáročnejší druh prekladu. Poézia sa ťažko prekladá vzhľadom na jej závislosť od zvukov, rýmov a rytmu východiskového jazyka. Predtým, ako sa prekladateľ rozhodne prekladať básne, mal by poznať básnickú terminológiu, a to nie len slovenskú, ale aj anglickú. Rovnako by mal ovládať aj prekladateľské postupy špecifické pre rôzne literárne žánre. Keďže neexistujú presné zásady, ako pri preklade básní postupovať, oprieme sa o zásady Slovenskej prekladateľskej školy, ktoré navrhol Ján Ferencík. Vo väčšine prípadov sa tieto zásady spájajú s prekladom prózy, ale my ich v predkladanej práci aplikujeme na preklad poézie. Zároveň by sme slovenským čitateľom radi predstavili osobnosť, život a dielo americkej poetky Emily Dickinsonovej. Pozrieme sa bližšie na preklad vybraných básní, ktorý uverejnil slovenský spisovateľ a prekladateľ Milan Richter v knihe pod názvom *Učili sme sa celú lásku*. Na základe zhrnutých poznatkov zhodnotíme adekvátnosť prekladu a predložíme aj vlastné návrhy niekoľkých básní.

1 TEÓRIA A PREKLAD POÉZIE

1.1. Preklad poézie

Existuje veľa protichodných názorov na to, ako prekladať poéziu, avšak stále pretrvávajú hľadanie takých stratégií, ktoré by v preklade „zachránili“ čo možno najviac z originálu. Ide predovšetkým o základné prvky lyrického textu (strofa, verš, rým a i.) a zachovanie čitateľského, emocionálne-estetického zážitku. Práve toto je jedna z najťažších dimenzií, s ktorou sa musí prekladateľ vyrovnávať. Dôležité je, čo najpresnejšie vyjadriť typické črty originálu a súčasne vytvoriť poetický text, ktorý bude mať na čitateľa rovnaký účinok ako originál. Dá sa povedať, že prekladateľovi sa podarí splniť túto úlohu raz vo väčšej a inokedy v menšej miere. Preto sa preklad poézie nazýva aj umením kompromisu.

1.2. Preklad strofy, verša, rýmu, metra a rytmu, výber slov

Formálne členenie básne na strofy by sa malo ponechať aj v preklade. Pokiaľ je to možné, treba brať ohľad aj na strofický presah.

V rýmovanej poézii spravidla klesá presnosť prekladu smerom ku koncu veršov. Preto býva prekladateľova koncepcia a jeho vlastný štýl najzreteľnejší práve v koncových slovách verša. Pri preklade verša by sa malo zachovať ich usporiadanie, počet, približná dĺžka a obsah. Prekladateľ by mal brať do úvahy skutočnosť, že tá istá myšlienka zaberie v rôznych jazykoch odlišný počet slabík. Zároveň by mal vedieť vyrovnávať rozdiely v dĺžke a obsahu verša, čo sa dá docieľiť vhodným výberom synonym, zhŕňovaním významov do jedného výrazu alebo naopak, rozšírením rozmeru verša o jednu alebo niekoľko slabík. Pre zachovanie celkového obsahu je v preklade prípustná aj zmena poradia veršov v rámci jednej strofy.

Prekladateľ by mal ponechať aj konkrétne druhy rýmov, ktoré boli použité v origináli. No za sporné sa niekedy považuje, či má zachovávať slabičný rozsah rýmu. V angličtine prevažujú jednoslabičné slová, takže v tomto jazyku zodpovedá norme jednoslabičný rým. V slovenčine sú jednoslabičné a dvojslabičné rýmy rovnocennými možnosťami.

V súvislosti s rytmom pripomeňme, že pevným rytmickým základom anglického verša je počet taktov, v slovenskom verši je to počet slabík. Z toho vyplýva, že metrum a rytmus by sa mali prispôbiť skôr cieľovému jazyku, v našom prípade slovenčine, aby nedošlo k zbytočnému rozrušeniu rytmu básne.

Okrem základných stavebných prvkov básne je dôležitý aj výber slov. Prekladateľská práca častokrát smeruje k ochudobneniu slovníka, a to používaním všeobecného pojmu namiesto konkrétneho, voľbou štylisticky neutrálneho slova namiesto citovo zafarbeného a nedostatočným využitím synonym pri obmieňaní výrazu.

Z uvedených poznatkov vyplýva, že prekladatelia majú sklon k zovšeobecneniu, neutralizácii a opakovaniu. Lenže v poézii majú predstavy ožívať, a preto by mal aj prekladateľ zvoliť takú lexiku, ktorá by tieto predstavy podporovala. To znamená brať ohľad na originál, jeho formálnu a významovú stránku, myšlienky a motívy a využívať konkrétne, citovo zafarbené slová a tiež obmieňať výrazy, aby bol preložený text naozaj „živý“.

2 EMILY DICKINSONOVÁ

2.1. Život Emily Dickinsonovej

Emily Dickinsonová, ktorá je považovaná za jednu z najvýznamnejších amerických poetiek 19. storočia, je známa aj vďaka svojmu nezvyčajnému životu. Napriek tomu, že žila v jednoduchosti a samote, písala poéziu obrovskej sily a krátkymi súdržnými vetami dokázala vyjadriť ďalekosiahle myšlienky.

Emily Elizabeth Dickinsonová sa narodila 10. decembra 1830 v meste Amherst v štáte Massachusetts. Bola známa svojou vysokou inteligenciou, dôvtipom a zmyslom pre humor. V spoločnosti cudzích ľudí sa často cítila nesvoja. Väčšinou budila dojem rozrušenosti, ba dokonca až nervozity.

V dobe, v ktorej žila, malo pre ľudí osobitú hodnotu predovšetkým náboženstvo. Pre Emily nebolo náboženské cítenie obyčajným duchovným vyjadrením viery. Odrážalo sa skôr v kráse prírody a prežívaní radosti. Hoci jej poézia vyjadrovala silné vnútorné zážitky, odlúčenie od náboženstva bolo dôležitým faktorom jej neistoty a výkyvov v cítení a zmysľaní.

Na prahu dospelosti sa Emily postupne vzdávala vzdialenejšieho aj bližšieho sveta v prospech toho vnútorného. Súčasní teoretici a literárni vedci sa však nevedia zhodnúť na tom, prečo sa Emily utiahla do izolácie. Dôvodov na jej ústup do ústrania a samoty bolo iste viac: problémy s chorými očami, agorafóbia, plachosť v spoločnosti ľudí, frustrácia z toho, že sa jej očakávania nenaplnili, resp. že ľudia jej poézii nerozumeli. Zaujímavosťou je, že sa nechcela dávať ani fotografovať.

Zo spomienok jej súčasníkov a výskumu vedcov sme si vytvorili takýto obraz: Emily bola drobná žena s jemnými, jednoduchým spôsobom upravenými hnedými vlasmi, tmavými očami a takmer detským hlasom. Rada sa obliekala do dlhých bielych šiat a od svojich 35. narodenín neopúšťala rodičovský dom a záhradu. S návštevami sa rozprávala cez pootvorené dvere, deťom pred domom spúšťala v košíkoch zo svojho okna na poschodí sladkosti a koláče, vo všedný deň sa starala o domácnosť a chorú matku, chodievala do záhrady, kde poznala všetky kvety a zvyšok dňa venovala buď korešpondencii alebo písaniu básní. Tento spôsob života jej dovoľoval rozvíjať vnútorné zážitky. Dôležitou udalosťou v Emilinom živote bola vždy smrť blízkych priateľov či známych. Záujem o smrť a strach z nej sa následne prejavil aj v jej básňach.

Okrem toho, že Emily napísala viac než 1700 básní, bola aj „plodnou“ pisateľkou listov. Práve táto korešpondencia jej dávala možnosť udržiavať kontakt s ostatnými. Veľkou záhadou ostávajú tri listy, ktoré by sa dali nazvať ako „Listy pánovi“. Napriek úvahám o viacerých nápadníkoch a možných sklamaníach z ľúbostných afér ostáva Emilin emocionálny život veľkou záhadou.

Emily Dickinsonová zomrela 15. mája 1886 vo veku 55 rokov na následky ochorenia kedysi známeho ako Brightova choroba, ktorá je spôsobená poškodením obličiek.

2.2. Dielo Emily Dickinsonovej

Prvé básne začala písať, keď mala asi dvadsať rokov. Jej štýl bol skôr tradičný, ale po rokoch praxe dala Emily priestor aj experimentom. V rokoch 1862 – 1865 vytvorila poetka základ svojho obsiahleho diela a posmrtnej slávy. Spolu napísala pravdepodobne 1789 básní. Emily chcela predovšetkým vedieť, či jej „verše sú živé“, či „dýchajú“.

Počas života vyšlo v rôznych časopisoch anonymne niekoľko jej básní. Po Emilinej smrti objavila jej sestra Lavinia v zamknutej skrinke štyridsať zväzkov s viac než osemsto básňami. Ďalších osemsto sa nachádzalo v zásuvkách skrinky v ešte nezviazanej podobe. Boli napísané na poštovom papieri, na voľných listoch, obálkach, útržkoch baliaceho papiera či na reklamných lístkoch. Lavinia bola posadnutá myšlienkou vydať sestrine básne. V roku 1890 vyšiel prvý zväzok s názvom *Poems*, ktorý upravili a publikovali Mabel Toddová a Emilin dlhoročný priateľ T.W. Higginson. Prvú odbornú publikáciu s názvom *The Poems of Emily Dickinson*, pozostávajúcu zo série troch zbierok, vydal v roku 1955 Thomas H. Johnson. Básne nemali názvy, boli chronologicky zoradené a očíslované a občas sa v nich vyskytli aj Emiline povestné pomlčky a veľké začiatkové písmená určitých slov.

V predslove prvého vydania Emiliných básní Higginson prehlásil, že kvalita tejto poézie je výnimočná. No našli sa aj literáti, ktorí jej poéziu a netradičný štýl neuznávali. Na začiatku 20. storočia začali niektorí kritici považovať jej poéziu za modernú. Neskôr sa novej generácii čitateľov jej štýl už nezdal prekvapujúci, ani odpudzujúci. Práve naopak, kritici ju považovali za výnimočnú ženu a čoskoro sa okolo nej vytvoril akýsi kult. Amherst sa stal pútnickým miestom Emiliných obdivovateľov a ctížiadostivých textárov piesní. Dnes je osobnosť Emily Dickinsonovej neodmysliteľnou súčasťou americkej kultúry. Jej poézia je silným zdrojom inšpirácie najmä pre čitateľky a autorky, ktoré samy túžia dosiahnuť emancipáciu aj v oblasti literárnych vzorov. Má však aj množstvo mužských obdivovateľov a autorov, ktorí vyzdvihujú jej odvážne vstupovanie do „deja smrti“ a občas aj do duše muža.

3 ANALÝZA BÁSNÍ EMILY DICKINSONOVEJ

Emily síce sčasti poznala súdobú britskú a americkú poéziu, no inšpirovať sa ňou nedala. Modernosť Emilinej poézie tkvie v osobitom používaní metra, rytmu a najmä rýmových novotvarov. V mnohých prípadoch by sa mohlo zdať, že využívala aj voľný verš. No tento typ verša sa v jej básňach vyskytoval naozaj len výnimočne. Sama dokázala rozšíriť možnosti rýmu a vôbec zvukových zhôd v angličtine. V prevažnej miere dávala prednosť asonančným a konsonančným rýmom. Výpoveď básne často fragmentovala pomlčkami a monotónnosť narušala aj pomocou častých presahov.

Témy svojich básní spracovávala netradičným spôsobom. Väčšinou vstupovala priamo do deja príbehu, ktorý sa opieral o zdanlivo „bezvýznamný“ detail. Zaoberala sa rôznymi motívmi, pričom miešala realitu s fantáziou. Napriek odmietaniu ortodoxného náboženstva má jej poézia často náboženskú povahu. I keď neverila v náboženské dogmy, celou bytosťou sa zaujímal o otázky, ktoré náboženstvo pokladá za vyriešené – otázky smrti, posmrtného života, viery či večnosti. Mnohé z jej básní sa týkajú neviditeľného milenca – objektu jej lásky, ktorým nemusela byť konkrétna osoba, ale nejaký neznámy duchovný aspekt.

Svoje témy (prírodu, živly, lásku, nesmrteľnosť, osud, smrť, vzťah k hudbe, viere, sláve) skúmala a obnažovala väčšinou vo veľmi krátkych básňach s takou tajuplnou a dokonalou sviežosťou, že čitateľ má pocit, akoby báseň s celou svojou dramatickosťou vznikala rovno pred jeho očami.

Práve časté používanie pomlčiek, ojedinelé písanie podstatných mien s veľkými začiatočnými písmenami, nedokonalé rýmy, nepravidelný rytmus či netradičné metafory prispeli k jej povesti novátorskej americkej poetky 19. storočia.

3.1. Formálna stránka

Emily s obľubou používala dva až tri metrické „vzory“, prepožičané z náboženských piesní: 8-6-8-6 slabík, prípadne 6-6-8-6 slabík, niekedy 7-6-7-6, výnimočne aj 4-4-3.

V jej básňach prevládajú dokonalé rýmy, najmä prerývaný (*abcb*), ktorý sa dá vytvoriť pomerne ľahko, keďže v rámci jednej strofy sa rýmujú len dva verše. Príležitostne využívala aj združený rým (*aabb*). Okrem toho sa v jej básňach vyskytujú aj nedokonalé rýmy (tzv. *slant rhymes*). Ide o čiastočné rýmy, v ktorých sa využíva asonancia a konsonancia a kde sa dá zvuková zhoda „napoly“ doceliť buď súzvukom samohlások alebo len spoluhlások (*be – degree, beheld – child*). Za nedokonalé rýmy sa považujú aj grafické rýmy (optické, vizuálne), kde majú dve slová rovnaký alebo podobný tvar, ale vyslovujú sa inak (*prove – love*). Okrem grafických rýmov sa v niektorých básňach vyskytuje aj tzv. rýmové echo (*despair – air*). Zaujímavosťou je, že niekedy sa rým či približná rýmová zhoda nedá vôbec identifikovať (napr. *ring – sun, go – stay*). Vtedy autorka zrejme dala prednosť významovej zhode či rozdielnosti (spomenuté dvojice v preklade: *kruh – slnko, ísť – zostať*) pred zvukovou zhodou.

Autorkinou osobitosťou boli spomínané pomlčky, ktoré mali v rukopise niekoľko tvarov a podôb a pravdepodobne predstavovali prestávky v hovorenej reči. Rada spomaľovala rytmus „vsúvaním“ čiarky tam, kde sa zvyčajne neobjavuje. Časť výpovede stála niekedy mimo vetného rámca. Emily často písala kľúčové slová (hlavne podstatné mená) s veľkým začiatočným písmenom, akoby sa snažila zvýrazniť ich význam. Hodne vynechávala určité a neurčité členy, predložky, pomocné slovesá, príp. sa v celej básni vyskytovalo len jedno sloveso. Výsledkom boli krátke vety a „zhustená“ báseň (*Water, is taught by thirst. – Smäd vyučuje vodu*). Autorka využívala osobitú symboliku, personifikácie (oživovala a rozprávala sa s neživými vecami), metafory a paradoxy (*Dear March – Come in – Pod', milý marec*). V jej básnickej slovnej zásobe sa často objavovali tie isté slová, napr.: slnko, Boh, smrť, duša, srdce, noc, láska, vták, zomrieť, oči, včela, svetlo, obloha.

3.2. Obsahová stránka

Emily mala svojrázny štýl písania a spracovania témy. Používala slovné hračky, humor, iróniu a satiru. Jej najdôležitejšími motívmi boli príroda, záhrada a kvety. Emily bola všímavou pozorovateľkou prírody a jej obyvateľov. Vo svojich básňach využívala rôzne alúzie a kvety a záhradu spájala do súvislosti s ľudskými činnosťami a citmi. Opisovala ročné obdobia, babie leto, konkrétne mesiace i časti dňa zvyčajne z domácej perspektívy, ktorá zahŕňala pozorovania v záhrade, skleníku či výhľad z okien ich domu (*God made a little Gentian – Boh stvoril drobný encián, Two butterflies went out at Noon – Dva motýle raz vyleteli*).

Existujú aj básne, v ktorých poetka hovorí o viere a v ktorých sa odráža jej záujem o učenie Ježiša Krista, preto sú mnohé básne adresované práve jemu. Okrem toho hovorí aj o raji a nebesách a často ich nachádza práve na zemi (*Some keep the Sabbath going to Church – Niektorí svätia sviatok v kostole*).

Emily písala aj ľúbostné básne a básne „Pánovi“ alebo „Učiteľovi“. Jej rodina si myslela, že boli adresované skutočnej osobe, ale mnohí teoretici sú iného názoru. Niektorí tvrdia, že „Pán“ je nedosiahnuteľná osoba, človek so zvláštnymi vlastnosťami podobný Bohu, ale mohli by ísť aj o istý druh kresťanskej múzy (*That I did always love – Že som vždy ľúbila*).

V mnohých básňach sa odráža jej celoživotný záujem o chorobu, umieranie a smrť. Na smrť narážala rôznymi spôsobmi: utopenie, obesenie či smrť gilotínou. Smrť ako taká je u tejto poetky v podstate centrálnou témou. Snažila sa s ňou vyrovnáť už od detstva, keď neraz zamdlela pri správe, že nejaká priateľka či niekto z rodiny zomrel. Neskôr ju smrť akéhokoľvek človeka vedela natoľko rozrušiť, že jej trvalo niekoľko dní, kým sa vrátila do svojej dennej rutiny. Preto možno jej obsesiu smrťou chápať aj ako terapiu, najmä vstupovanie do stredú deja a prežívanie celej atmosféry okolo finálneho odchodu človeka, prípravy na pohreb atď. Emily vedela domyslieť pohreb takmer až do surrealistického konca (*'Twas just this time, last year, I died. – Dnes pred rokom som umrela.*).

Myseľ a dušu vnímala ako skutočne prístupné miesta, preto takmer celý svoj život strávila zahĺbená do svojho vnútra. Často sa tieto dôverné miesta označujú ako „neobjavý kontinent“, vyzdobený prírodnou obraznosťou (*The Soul selects her own Society – Duša si zvolí spoločnosť*).

Okrem toho spracovávala aj ďalšie témy. Zaujímavé sú jej básne o jazyku a slovách, o sláve a úspechu, dočasnosti ľudského života či banálnosti ľudskej existencie (*Surgeons must be very careful – Chirurg musí dávať pozor, Fame is a bee. – Sláva je včela*).

4 ANALÝZA PREKLADU BÁSNÍ EMILY DICKINSONOVEJ A VLASTNÉ NÁVRHY PREKLADU

4.1. Prekladateľ a jeho preklad

Milan Richter je slovenský básnik, dramatik, prekladateľ, publicista a knižný vydavateľ (Milanium). Získal niekoľko ocenení vrátane dvoch Cien Jána Hollého za preklad poézie.

Zbierka vybraných básní pod názvom *Učili sme sa celú lásku* nadväzuje na vydanie z roku 1983 vo vydavateľstve Tatran v zbierke *Monológ s nesmrtel'nosťou*. Tento výber prekladateľ rozšíril o takmer 40 nových básní a prakticky všetky pôvodné preklady dôkladne prerobil. Po prvýkrát vyšli v „zrkadlovitom spojení“ s originálom. Namiesto názvu majú číslo, pod ktorým ich T.H. Johnson roku 1960 zoradil do zbierky *The Complete Poems of Emily Dickinson* (sama Emily Dickinsonová dala názvy iba niekoľkým básňam).

4.2. Analýza preložených básní

Po prečítaní všetkých básní zo zbierky *Učili sme sa celú lásku* sme zistili, že prekladateľ vo svojom preklade zachoval formálnu stránku, t.j. grafické členenie na slohy a počet i usporiadanie veršov. Aj keď niekedy verše preskupil, aby lepšie uniesli výpoveď, kvalite básní to neuškodilo. Takisto ponechal aj rýmy, či už združené alebo prerývané, no niekedy použil aj nečistý rým. Metrum bolo, samozrejme, prispôsobené slovenčine. Je zaujímavé, že v mnohých prípadoch sa počet slabík vo verši v preklade zhodoval s počtom slabík v origináli, príp. boli verše rozšírené o jednu slabiku a v rýmujúcich sa veršoch bolo tak mužské zakončenie verša nahradené ženským.

Na druhej strane treba povedať, že prekladateľ si pri tomto preklade dožičil aj trochu voľnosti, rovnako ako si ju pri práci s veršom a slovom doprial aj autorka. Niekedy dopĺňal významy a vytváral väzby, ktoré v básňach chýbali, a tak dopovedal to, čo poetka iba naznačila.

Keďže základné znaky lyrického textu boli vo veľkej miere zachované, poukážeme na konkrétne detaily. V rámci niekoľkých bodov sa zameriame na formálnu a následne na obsahovú stránku.

a) Autorka pomerne často využívala presahy, a to nielen veršové, ale aj strofické. Aj prekladateľ prispôbil preložené básne tak, aby v nich boli presahy viditeľné.

*This – dost thou doubt – Sweet –
Then have I
Nothing to show
But Calvary –*

*Milý, ty neveríš?
Nemám už inú
možnosť než –
ukázať Kalváriu.*

*They called me to the Window, for
“Twas Sunset” – Some one said –
I only saw a Sapphire Farm –
And just a Single Herd –*

*Zavolali ma k oknu, vraj
zapadá slnko tamto!
Len zafírovú farmu som
videla, malé stádo*

*Of Opal Cattle – feeding far
Upon so vain a Hill –
As even while I looked – dissolved –
Nor Cattle were – nor Soil –*

*opálového statku, čo
páslo sa na vzdialenom
svahu. Ten sa však rozplynul
aj so stádom a zemou –*

b) Keďže poetka používala rôzne druhy úplných a neúplných rýmov, ktoré súvisia s asonanciou a konsonanciou, prekladateľ sa v niektorých básňach podobne priklonil okrem klasických aj ku konsonančným a hlavne asonančným rýmom. Dá sa povedať, že vo väčšine prípadov anglickému konsonančnému rýmu zodpovedá v slovenčine asonančný rým.

*I cannot live with You –
It would be Life –
And Life is over there –
Behind the Shelf*

*Nemôžem s tebou žiť –
Bol by to život –
a život leží tam –
tam za tou skriňou,*

c) Po obsahovej stránke vynechal prekladateľ v niekoľkých básňach konkrétny význam, resp. určité významy pridal. No v prípade básní Emily Dickinsonovej, z ktorých väčšina sa môže zdať slovenskému čitateľovi dosť zahmlená, nepovažujeme toto dovysvetľovanie za negatívny jav.

*Death is a Dialogue between
The Spirit and the Dust.
“Dissolve” says Death – The Spirit “Sir
I have another trust” –*

*Smrť, to je vlastne dialóg,
čo s duchom vedie prach.
„Rozlož sa!“ káže smrť. A duch:
„Mám nádej v nebesách.“*

d) V niektorých básňach prekladateľ vynechal odkazy na konkrétne mesiace, resp. ročné obdobie. My si myslíme, že takéto významy nemožno z básní vynechať, keďže je známe, že autorka mala vzťah k prírode a vo svojich básňach spomínala rôzne mesiace roka, resp. opisovala ročné obdobia. Preto navrhujeme alternatívny preklad.

*In Eben Box, when years have flown
To reverently peer,
Wiping away the velvet dust
Summers have sprinkled there!*

*Po rokoch pozrieť zase dnu
do ebenovej skrinky
a zotrieť zrnká prachu, čo
za ten čas do nej vnikli.*

Návrh

*Po rokoč opäť pozrieť dnu
do ebenovej skrinky,
strieť zamatový prach, ktorým
letá ju pokryť stihli.*

e) Preklad mnohých básní sa nám páčil. Prekladateľ veľmi pekne spájal slovenské vyjadrovacie prostriedky s pôvodnými obrazmi a motívmi v origináli a vytvoril tak básne, ktoré pred očami skutočne ožívajú.

47

*Heart! We will forget him!
You and I – tonight!
You may forget the warmth he gave –
I will forget the light!*

*Srdce! Pod', zabudnime naňho,
ty aj ja – tejto noci!
Ty na vrúcnosť, čo štedro dávala,
ja na lesk jeho očí.*

*When you have done, pray tell me
That I my thoughts may dim!
Haste! lest while you're lagging,
I may remember him!*

*Až zabudneš, hneď povedz mi to,
nech svoju myseľ zverím tmám.
No náhli sa s tým zabúdaním,
lebo – zas naňho spomínam.*

324

*Some keep the Sabbath going to Church –
I keep it, staying at Home –
With a Bobolink for a Chorister –
And an Orchard, for a Dome –*

*Niektorí svätia sviatok v kostole –
ja tak, že doma ostávam –
chóristom je mi vlhovec,
záhrada zas chrám.*

389

*There's been a Death, in the Opposite House,
As lately as Today –
I know it, by the numb look
Such Houses have – alway –*

*Smrť navštívila tamten dom,
iba dnes sa tam vkradla –
Poznám už pohľad meravý,
akým tie domy hľadia.*

4.3. Vlastné návrhy

V tejto časti práce predkladáme vlastné návrhy prekladu niekoľkých básní a porovnávame ich so slovenským prekladom práve preto, že v mnohých prípadoch sa prekladateľ vzdialil od pôvodných významov a doprial si viac voľnosti. My sa snažíme čo najviac priblížiť k originálu a tomuto cieľu prispôsobujeme aj výber slov, resp. rýmové kombinácie, hoci niekedy je veľmi ťažké dodržať slabičný rozsah verša. Podobne ako autorka, v básňach ponechávame veľké začiatkové písmená aj na začiatku veršov a pri kľúčových slovách a zachovávame aj pomlčky. Čitateľ, ktorý nemá pred sebou anglický originál, má možnosť všimnúť si tak určité zvláštnosti a charakteristické črty, ktorými sa Emiline básne vyznačujú. Naše návrhy ponúkame ako možné alternatívy v rámci budúcich prekladov básní Emily Dickinsonovej.

249

*Wild Nights! – Wild Nights!
Were I with thee
Wild Nights should be*

Milan Richter

*Divoké noci, divé!
S tebou tak zrást',
boli by divé noci*

Our luxury!

*Futile – the Winds –
To a Heart in port –
Done with the Compass –
Done with the Chart!*

*Rowing in Eden! –
Ah, the Sea!
Might I but moor – Tonight –
In thee!*

Návrh

*Divoké noci – Divé!
Byť tak s tebou,
Boli by Noci tie
Našou nádherou!*

*Vichry – už zbytočné –
V prístave Srdce mám tu –
Kompas už netreba –
Ba ani Mapu!*

*Plavím sa Rajom! –
Ach, to More!
Kiež môžem – Túto noc –
Zakotviť v tebe!*

342

*It will be Summer – eventually.
Ladies – with parasols –
Sauntering Gentlemen – with Canes –
And little Girls – with Dolls –*

*Will tint the pallid landscape –
As 'twere a bright Bouquet –
Thro' drifted deep, in Parian –
The Village lies – today –*

*The Lilacs – bending many a year –
Will sway with purple load –
The Bees – will not despise the tune –
Their Forefathers – have hummed –*

*The Wild Rose – redden in the Bog –
The Aster – on the Hill
Her everlasting fashion – set –
And Covenant Gentians – frill –*

Till Summer folds her miracle –

naša slasť.

*Zbytočné víchry, ak je
v prístave srdce.
Súci je kompas, mapy
sú ešte súce?*

*Môj čln sa plaví rajom –
ach, more!
Kiež v tebe túto noc
zakotviť môžem!*

Milan Richter

*Konečne leto nadíde
a páni s paličkami,
paničky so slnečníkmi,
dievčatká s bábikami*

*sfarbia tú bledú krajinu
akoby jasom kytíc,
hoci dnes ešte mesto spí
v mramore svojich ulíc.*

*Orgován znovu prehne sa
pod fialovou ťarchou
a včely vďačne zabzučia
nápev, čo znel už Archou.*

*Astra sa zjaví na kopci,
korunkou kývne horec
a divá ruža v močiari
pomaly bude horieť.*

Odloží leto zázraky

*As Women – do – their Gown –
Of Priests – adjust the Symbols –
When Sacrament – is done –*

*ako manželka šaty,
ako kňaz Písmo, križ
– je po obrade, zlatí!*

Návrh

Konečne – k nám zavíta Leto.

Dámy – so slnečníkmi –

Páni – s Paličkami –

Dievčatká – s Bábikami –

Sfarbia bledý kraj pestrej Kytice –

Nádychom farebným –

Hoci ešte Mesto spí –

V Mramorovom záveji –

Orgován – sa znovu prehne –

Pod tarchou fialovou –

Včely – nepohrdnú tými –

Tónmi svojich Praotcov –

Divá Ruža v močiari sčervenie –

Vzíde Astra a tam Horec –

A svojimi večnými krásami –

Ozdobia spolu ten Kopec –

Až Leto odloží zázraky –

Ako Žena Šaty svoje –

Ako Kňaz Relikvie –

Keď už po Slávnosti je –

1212

A word is dead

When it is said,

Some say.

I say it just

Begins to live

That day.

Návrh

Slovo je mŕtve,

Len čo sa povie,

Vravia niektorí.

Ja zas vravím,

Že začne žiť,

Len čo ho vyslovím.

Milan Richter

Slovo hned' zomrie,

len čo sa povie,

tak vraví starý rým.

A ja zas tvrdím:

Vtedy sa zrodí,

až keď ho vyslovím.

5 ZÁVER

Vo všeobecnosti by sa dal preklad poézie nazvať „hrou so slovami“ na vysokej úrovni. Vstupuje do nej totiž množstvo faktorov. Prekladateľ si pri prekladaní básní musí dávať pozor a brať ohľad nielen na základné stavebné jednotky básnického textu, ale aj na konkrétne detaily a napokon aj na celkový efekt, ktorý má báseň v čitateľovi vyvolať. Každá báseň je do určitej miery jedinečná, a preto by mal prekladateľ ku každej pristupovať individuálne. Prekladateľ nesmie zabúdať ani na umelecký princíp autorovej poézie. Musí si vedieť zvoliť adekvátne prekladateľské postupy. Okrem toho by mal mať prehľad o autorovom živote, postojoch, názoroch, príp. náladách. Dá sa povedať, že život a dielo Emily Dickinsonovej boli špecifické. Vo svojich básňach bola poetka priama, presná, drsná, ba až ironická. Jej básne sú takmer neskutočné a ich význam zostáva mnohokrát skrytý. Aj preto môžu prekladateľ a predstavovať veľkú výzvu.

Po analýze básní sme zistili, že prekladateľ vo veľkej miere zachoval v preklade formálnu i obsahovú stránku. Na druhej strane musíme podotknúť, že v niekoľkých básňach vynechal, resp. pridal konkrétny význam. Treba však pripomenúť, že napriek Emilinmu vybočeniu zo syntaktickej štruktúry a osobitému spracovaniu témy sa prekladateľ zhostil svojej úlohy veľmi dobre. Dodal básňam viac zrozumiteľnosti a primeraným spôsobom ich zbavil „hmly“, do ktorej bola väčšina básní zahalená. V konečnom dôsledku možno povedať, že vďaka tomuto prekladu môže slovenský čitateľ vniknúť do hĺbky diela a pocítiť tak emocionálno-estetický účinok básní.

V našej práci sme sa zaoberali problematikou prekladania básní, ktorej sa v súčasnosti venuje málo pozornosti. Dúfame, že predložená analýza poslúži ďalšiemu výskumu v oblasti prekladu poézie. Keďže neexistujú striktné zásady prekladu poézie, ktoré by zároveň predstavovali pre prekladateľov oporný bod, musia sa prekladatelia spoliehať len na vlastné vedomosti a skúsenosti nadobudnuté dlhoročnou praxou. Majú možnosť odraziť sa od starších prekladov, prekladateľské postupy vylepšovať a novátorské metódy následne aplikovať v rámci moderných prekladov.

V závere chceme apelovať na teoretikov prekladu, ale i samotných prekladateľov, aby sa pokúsili vytvoriť zásady, resp. zovšeobecňujúce princípy prekladu poézie, o ktoré by sa mohli prekladatelia v budúcnosti oprieť.

Literatúra

- DICKINSONOVÁ, E. 1983. *Monológ s nesmrteľnosťou*. Preklad: Milan Richter. Bratislava: Tatran, 1983. ISBN 61 – 458 – 83.
- DICKINSONOVÁ, E. 2009. *We Learned the Whole of Love/Učili sme sa celú lásku*. Preklad: Milan Richter. Dunajská Lužná: MilaniuM, 2009. ISBN 978-80-89178-34-6.
- FERENČÍK, J. 1982. *Kontexty prekladu*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1982. ISBN 12-72-075-82.
- FRÁTRIK, J. 1976. *K rozboru literárneho diela*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1976. ISBN 67-489-76.
- HARPÁŇ, M. 2004. *Teória literatúry*. Bratislava: Tigra, 2004. ISBN 80-88869-36-6.
- HRABÁK, J., ŠTEPÁNEK, V. 1987. *Úvod do teórie literatúry*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. ISBN 14-409-87.
- HREHOVČÍK, T. 2006. *Prekladateľské minimum*. Bratislava: Iris, 2006. ISBN 80-89256-02-3.
- LEVÝ, J. 1983. *Umění překlada*. Praha: Panorama, 1983. ISBN 11-122-83.
- Biografia Emily Dickinsonovej* [online]. [01-09-2010]. Dostupné na internete: <<http://kirjasto.sci.fi/emilydic.htm>>.

- Biografia Emily Dickinsonovej* [online]. [01-09-2010]. Dostupné na internete: <<http://www.americanpoems.com/poets/emilydickinson/>>.
- Biografia Emily Dickinsonovej* [online]. [01-09-2010]. Dostupné na internete: <http://www.biographyonline.net/poets/emily_dickinson.html>.
- Biografia Emily Dickinsonovej* [online]. [01-09-2010]. Dostupné na internete: <<http://www.squidoo.com/emily-dickinson>>.
- Študentská príručka o Emily Dickinsonovej* [online]. [01-09-2010]. Dostupné na internete: <<http://emilydickinson.us/emilystudyguide.pdf>>.
- Témy v básňach Emily Dickinsonovej* [online]. [15-02-2011]. Dostupné na internete: <<http://www.csustan.edu/english/reuben/pal/chap4/dickinson.html>>.
- Témy v básňach Emily Dickinsonovej* [online]. [15-02-2011]. Dostupné na internete: <<http://www.gradesaver.com/emily-dickinsons-collected-poems/study-guide/major-themes/>>.
- Témy v básňach Emily Dickinsonovej* [online]. [15-02-2011]. Dostupné na internete: <http://www.squidoo.com/emily_dickinson#module33621182>.

Resumé

This paper deals with theoretical principles of the translation of poetry, which the author demonstrates on the work of the 19th century American poet, Emily Dickinson. Trying to find parallels between Dickinson's lifestyle and her writings, she attempts to formulate general principles that have to be observed when translating poetry. Her attention oscillates between the original poems and their translations by the Slovak translator Milan Richter. In disputable cases the author offers her own suggestions.

Mgr. Katarína Sojčáková
027 55 Dlhá nad Oravou 308
katarina.sojcakova@gmail.com